

Avdelning
Juridiska avdelningen

Handläggare
Carl Braunerhielm
+46 8 563 085 38
carl.braunerhielm@uka.se

Datum
2024-04-02

Reg.nr
31-00475-23

Lunds universitet
Rektor

Anmälan mot Lunds universitet angående möjligheten att ställa frågor under en disputation

Beslutet i korthet: Ordföranden för en disputation vid Lunds universitet hindrade en åhörare från att ställa frågor till disputanden. Frågan i ärendet är om någon regel för genomförande av disputation därmed har åsidosatts.

Den offentliga granskningen av doktorsavhandlingarna utgör ett karaktäristiskt inslag i examinationen av en doktorand. Principen om allmänhetens rätt till insyn i forskningsresultaten liksom i själva granskningsproceduren har garanterats omsorgsfullt genom åren. Principen om offentlighet i samband med akademiska disputationer har tillgodosetts bland annat genom att allmänheten givits rätt att vara närvarande vid och delta i ventileringen av avhandlingarna (jfr. SOU 1966:67, s. 126 f.).

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) konstaterar att det däremot inte kan anses finnas någon ovillkorlig rätt för en åhörare att ställa hur många frågor han eller hon vill. Ordföranden måste kunna upprätthålla ordningen under disputationen. Det kan också förekomma att en doktorand inte kan eller vill svara på en viss fråga. Detta får i så fall beaktas vid betygssättningen av avhandlingen.

Vid en samlad bedömning anser UKÄ att det inte finns skäl att kritisera Lunds universitet för hanteringen av disputationen.

Anmälan

NN har anmält Lunds universitet till Universitetskanslersämbetet (UKÄ). Han har uppgett i huvudsak följande.

Han är professor i tillämpad matematik vid Malmö universitet. Vid en offentlig disputation på Lunds universitet den 29 september 2023 nekades han på begäran av doktoranden att ställa frågor om avhandlingen.

Han hade kommentarer om vissa viktiga fel i avhandlingen och att nekas diskutera dessa fel undergräver kvalitetssäkring av forskarutbildning och forskning.

När ordföranden gav möjlighet till publiken att ställa frågor höjde han handen och fick ordet. Men direkt efter att han började formulera frågan om vissa matematiska påståenden, sade doktoranden att han inte ville svara på frågor från honom. Då återkallade ordföranden ordet från honom. Inga andra från publiken ville ställa frågor.

Han har vid flera tillfällen tidigare försökt att uppmärksamma att avhandlingen innehöll allvarliga fel. Men felen antingen ignorerades eller anmäldes som ärekränkning och hämnd, trots att olika utredningar av både Nämnden för prövning av oredlighet i forskning och Malmö universitet avvisade dessa påståenden.

Utredning

Yttrande från lärosätet

Lunds universitet har i yttrande över anmälan uppgett i huvudsak följande.

NN, professor i matematik vid Malmö universitet, närvarade i publiken vid disputationen i matematik av doktoranden den 29 september 2023 vid Lunds universitet. NN har i sin anmälan uppgett att han hade kommentarer om viktiga fel i avhandlingen men att han nekades ställa frågor till doktoranden under disputationen. Han uppger vidare att han började formulera frågan om vissa matematiska påståenden men att doktoranden yttrade att han inte ville svara på frågor från honom, och att ordförande då återkallade ordet.

Enligt 6 kap. 33 § andra stycket högskoleförordningen (1993:100) ska en doktorsavhandling försvaras muntligen vid en offentlig disputation, vilket även återges i *Föreskrifter för utbildning på forskarnivå vid Lunds universitet* (dnr STYR 2018/562). Enligt *Regler för disputation vid LTH* (dnr U 2022/183) anses kravet på en öppen och offentlig disputation vara uppfyllt ”om disputationen arrangeras i lokal där allmänheten kan närvara och har möjlighet att ställa frågor samt där lämplig teknik tillhandahålls”.

En professor i matematik som är studierektor för forskarutbildningen vid naturvetenskapliga fakulteten vid Lunds universitet närvarade vid den aktuella disputationen i egenskap av ordförande för densamma. En annan professor i matematik som är vicedekan för forskarutbildningen på naturvetenskapliga fakulteten vid Lunds universitet närvarade också i publiken under disputationen. Deras gemensamma syn på den anmälda händelsen i samband med disputationen är följande.

Opponenten började med en kort presentation, sedan diskuterade opponenter och betygsnämnden avhandlingen med doktoranden och ställde frågor till honom i ungefär tre timmar. Opponenten visade samtliga sina frågor i ett bildspel, vilka således var tydliga för publiken. NNs påståenden om avhandlingen var sedan tidigare allmänt kända för forskare inom ämnet eftersom han framfört och publicerat dessa via det digitala forskningsforumet ResearchGate, och var även inskickade via mejl till både opponenter och betygsnämnden på förhand. Opponenten och betygsnämnden hade därmed haft möjlighet att ta ställning till dessa påståenden redan under förberedelserna inför disputationen och det var också tydligt att opponenter hade beaktat dem eftersom dennes frågor till doktoranden var formulerade på ett sätt som uttryckligen knöt an till dem. Efter att opponenter och betygsnämnden hade avslutat sina frågor fick publiken möjlighet att ställa frågor. NN fick ordet.

Ordföranden och vicedekanen uppfattade det som att han började upprepa samma påståenden som han tidigare framfört både via det digitala forskningsforumet samt via mejl till opponenter och betygsnämnden. Doktoranden klargjorde då för NN att han redan uttömt allt han hade att säga till

honom. Ordföranden gjorde bedömningen i egenskap av ordförande att om NN gavs möjlighet att fortsätta prata skulle han repetera påståendena och ordföranden uttryckte därmed att detta inte skulle komma att tillföra information för betygsnämnden. Ingen annan ville ställa frågor, och ordföranden avslutade därmed den delen av disputationen.

Mot bakgrund av ovanstående är universitetet av uppfattningen att NNs frågor redan avhandlats under disputationen genom opponenter, att ordförande hade skäl att låta disputationen fortskrida utan ytterligare kommentarer eller frågor från honom och att disputationen därmed fortlöpt korrekt.

Synpunkter från anmälaren

NN har lämnat i huvudsak följande synpunkter på Lunds universitets yttrande. Varken ordföranden eller vicedekanan kunde veta på förhand vad han ämnade att fråga eftersom han inte hann ställa någon fråga. De säger att de uppfattade det som att han började upprepa samma påståenden som han tidigare framfört. Men de kunde inte veta det eftersom han inte hann ta upp några påståenden eller frågor. Opponenten nämnde visserligen några av hans kommentarer men långt ifrån alla och de mest avgörande för värderingen av avhandlingens vetenskapliga tyngd.

Han har aldrig varken skrivit till eller pratat med den nuvarande opponenter eller någon i betygsnämnden om frågor relaterade till doktoranden eller hans avhandling. För ett år sedan skrev han till den före detta opponenter som han var bekant med som kollega, och som sedan hoppade av uppdraget.

Han bestrider att doktoranden ”klargjorde då för NN att han redan uttömt allt han hade att säga till honom”. Doktoranden sade inte det, utan han sade att han ”vill inte svara på frågor från” honom.

Universitetskanslersämbetets bedömning

UKÄ granskar, i sin egenskap av tillsynsmyndighet, om lärosätena följer de regler som gäller för verksamheten och om studenternas samt andra enskildas rättssäkerhet i förhållande till högskole-systemet tillgodoses.

Frågan i ärendet är om någon regel för genomförande av disputation har åsidosatts när ordföranden för disputationen hindrade NN från att, i egenskap av åhörare, ställa frågor till doktoranden. Lunds universitet har framfört att lärosätet anser att NNs frågor redan avhandlats under disputationen genom opponenter, att ordföranden hade skäl att låta disputationen fortskrida utan ytterligare kommentarer eller frågor från NN och att disputationen därmed fortlöpt korrekt.

Av examensbeskrivningen för doktorsexamen framgår att det för en sådan examen krävs bland annat en godkänd doktorsavhandling. Doktorsavhandlingen ska enligt 6 kap. 33 § högskoleförordningen, HF, försvaras vid en offentlig disputation.

Den offentliga granskningen av doktorsavhandlingarna utgör ett karaktäristiskt inslag i examinationen av en doktorand. Principen om allmänhetens rätt till insyn i forskningsresultaten liksom i själva granskningsproceduren har garanterats omsorgsfullt genom åren. Principen om offentlighet i samband med akademiska disputationer har tillgodosetts bland annat genom att

allmänheten givits rätt att vara närvarande vid och delta i ventileringen av avhandlingarna (jfr. SOU 1966:67, s. 126 f.).

Forskarutbildningsnämnden vid Lunds tekniska högskola (LTH), Lunds universitet, har beslutat om *Regler för disputation vid LTH* (dnr U 2022/183). Lunds universitet har i sitt yttrande till UKÄ hänvisat till att kravet på en öppen och offentlig disputation enligt dessa regler anses vara uppfyllt ”om disputationen arrangeras i lokal där allmänheten kan närvara och har möjlighet att ställa frågor samt där lämplig teknik tillhandahålls”. UKÄ noterar att det i de aktuella reglerna också anges att ”[å]hörarna vid disputationen har rätt att ställa frågor till respondenten i den ordning ordföranden bestämmer.”

UKÄ konstaterar att det däremot inte kan anses finnas någon ovillkorlig rätt för en åhörare att ställa hur många frågor han eller hon vill. Ordföranden måste kunna upprätthålla ordningen under disputationen. Det kan också förekomma att en doktorand inte kan eller vill svara på en viss fråga. Detta får i så fall beaktas vid betygssättningen av avhandlingen.

UKÄ tar vid sin bedömning i detta fall fasta på vad Lunds universitet har uppgett om att opponenter ställde frågor till doktoranden i ungefär tre timmar, att ett flertal av NNs påståenden om avhandlingen sedan tidigare var allmänt kända för forskare inom ämnet och att det också var tydligt att opponenter hade beaktat dem eftersom dennes frågor till doktoranden var formulerade på ett sätt som uttryckligen knöt an till dem. UKÄ konstaterar vidare att när NN fick ordet av ordföranden, förklarade doktoranden att han inte var beredd att svara på frågor från NN. Med hänsyn till dessa omständigheter och vad som angetts i föregående stycke anser UKÄ att det inte finns skäl att kritisera Lunds universitet för hanteringen av disputationen.

Ärendet avslutas med dessa besked.

Beslut i ärendet har fattats av generaldirektören Martin Norsell efter föredragning av seniora verksamhetsjuristen Carl Braunerhielm i närvaro av avdelningschefen Christian Sjöstrand, verksamhetsstrategen Per Westman och kommunikationschefen Urban Göransson.

Martin Norsell

Kopia till:
NN